

Sønderbro i Vejle midtby

Den gamle stenbro midt i Vejle by har i mere end 200 år været vigtig for Vejle bys udvikling og liv! Sønderbro har i flere forskellige udgaver sikret, at vejleensere og tilrejsende har kunnet komme tørskoet over Sønderå siden middelalderen, og broen har i perioder kunnet fungere som forsvar mod såvel fjender som sygdomme. I 1804 afløste den nuværende stenbro tidligere tiders træbroer. Broen gennemgik i 2008-2009 en omfattende reovering og blev ført tilbage til sit oprindelige udseende fra 1804.

Faglig konsulent Arne Mølgaard, Vejle Kommune
arnmo@vejle.dk

Efter mange års drøftelser blandt politikere i Vejle Byråd blev det i 2007 endelig besluttet, at den historiske bro fra 1804 skulle føres tilbage til sit oprindelige udseende. Broen skulle sammen med det reoverede Søndertorv på sydsiden af broen og reoveringen af hele området nord for broen bidrage til, at området fik et væsentligt æstetisk løft til glæde for såvel byens borgere som de mange besøgende.

Specielt skulle de markante gangbroer på begge sider af broen fjernes. I 1907 blev der således opsat gangbroer på hver side af broen. Trafikken var da steget så meget i Vejle midtby, at broen skulle sideudvides

Figur 1. Sønderbro efter fjernelse af sidebroer. Foto: Vejle Kommune og Arne Mølgaard.

for at kunne klare nord-syd trafikken gennem byen. (Det kan sammenlignes med nutidens debat og vedtagelse af det tredje spor på Vejlefjordbroen). Disse gangbroer kunne nu fjernes, da der ikke længere var behov for kørende trafik, idet broen siden 1980 har været en del af midtbyens gågadesystem.

Da broen var fredet efter museumsloven, skulle Kulturarvsstyrelsen dog først give tilladelse til, at de ønskede arbejder kunne igangsættes. I den forbindelse var det vigtigt at anføre, at Vejle Museum kunne anbefale reoveringen.

Til brug for ansøgningen havde Cowi, Vejle, lavet en tilstandsvurdering, der samtidigt dannede grundlaget for reoveringsarbejdet.

Reoveringsarbejdet betød, at gangbroer skulle fjernes og facader retableres. Manglende granitsten på kegletoppe ved bastioner skulle tildannes, da disse blev fjernet ved udførelse af gangbroerne. Fugerne skulle eftergås og facaderne rengøres. Der skulle ligeledes ny belægning på broen. En belægning der dels skulle være "tro" over for den gamle bro og dels skulle forbinde den nye kinesiske granit på de nyreoverede gågader og Søndertorv. Det blev en løsning med store rødlige granitbjælker med en længde på 4 m på gågadearealet og brosten langs de gamle stenvanger. Det nutidige skulle forenes med det gamle og oprindelige.

Ved broens ene hjørne mod Søndertorv var den oprindelige fløjvæg fra broens oprindelse stadig intakt. Denne væg skulle bevares og forenes med kommunens ønsker om at føre granittrapper ned mod åløbet fra Søndertorv, så det var muligt for børn og andre barnlige sjæle at komme helt ned til vandet for bl.a. at fodre og se på de mange ænder.

Ved broens fire hjørner er de gamle ga-

slamper – dog nu med elinstallation – nænsomt reoveret, idet der ikke blev givet tilladelse til udskiftning med nyere type.

Efter fjernelse af gangbroerne kan man igen se de originale facader med Christians den 7's monogram og det indhuggede navn "Sønderbro". En hilsen fra broens opførelse kom frem i lyset!

Forslag til reoveringen blev udarbejdet af arkitektfirmaet Landskap Design i Bergen, som bl.a. har stået for reoveringen af flere af byens pladser og torve.

Hvorfor reovere den gamle stenbro – en væsentlig del af byens historie og kun meget få bevarede gamle bygninger/bygværker i Vejle

Der har givet været en overgang over Sønderåen gennem mange hundrede år, men den første eksakte viden er fra 1735, hvor

Figur 3. Den færdigreoverede Sønderbro i september 2014. Foto: Vejle Kommune og Arne Mølgaard.

Figur 2. Renoveringen med synlige sprængbrønde. Foto: Vejle Kommune og Arne Mølgaard.

der omtales en 35 m (50 alen) lang træbro. Denne blev i 1743 erstattet af en ny træbro båret af 80 tykke egetræspæle og med en stenbelægning. Den gamle var i en miserabel stand, og det fortælles, at flere stude faldt i åen ved passage af broen. Da Vejle var en fattig by, blev der ved kongelig resolution bevilget godt 300 rigsdaler til byggeriet. Desuden blev det tilladt at opkræve penge for passage af broen ind til byen. Folk, der ikke var fra Vejle og til hest, skulle betale bropenge – 1 skilling. Dog var embedsmænd og kongelige udsendinge fritaget.

Broen kunne også tjene som beskyttelse af byen mod sygdomme som f.eks. pest, idet folk, der var smittede, blev forment adgang til byen. Dette var bl.a. tilfældet i en periode for folk fra et par små landsbyer syd for Vejle.

I vinteren 1802 var den gal igen. Broen var igen i en meget dårlig tilstand, og man frygtede forårets drivis i åen. Derfor blev det besluttet at bygge en stenbro. Den blev lidt kortere end den gamle og skulle placeres lidt østligere. Dette var et helt andet og vanskeligt byggeri end de tidligere træbroer og blev udført af Det kongelige Vejkorps (militært korps under ingeniørkorpsen, der forestod arbejdet med ho-

vedlandeveje) under ledelse af løjtnant Casper von Kochen (1775-1832).

I 1804 var broen færdig og nu med vejerbod, idet der herfra kunne opkræves afgift af de landbrugsprodukter m.m., der skulle ind i Vejle. Denne ikke særlige populære told blev først ophævet i 1851. Broen fik desuden en strategisk, militær betydning, idet den skulle kunne forsvare byen mod fjender fra syd. Det strategiske var ikke blot teori, men blev afprøvet under såvel Treårskrigen

1848-1850 som i 1864, hvor der var kampe med østrigske soldater. Det kan nævnes, at der ved renoveringen blev fundet 3 rækker sprængbrønde over brobuene. Disse blev fjernet efter tilladelse fra Skive kaserne, idet deres rolle må anses for at være udspillet. De blev dog opmålt og registreret.

Som tidligere nævnt blev det i 1906 vedtaget at sætte gangbroer på begge sider af broen. Det fortælles, at byrådet ikke kunne blive enige om, hvorvidt der var behov for en eller to gangbroer, men under en afsluttende frokost med øl og snaps på Rådhuskroen erklærede borgmesteren, at "vi tager sgu to".

I 1950'erne blev der bygget alternative muligheder for krydsning af Sønderåen i Vejle midtby, og i 1980 forsvandt køretøjer endeligt fra broen, idet hovedstrøget gennem midtbyen blev gjort til gågade.

Broens rolle som port til Vejle midtby er afløst af dens rolle som værende et vigtigt bindeled mellem gågaderne og et biografcenter og et stort indkøbscenter. Den befæres dagligt af mere end 10.000 mennesker. Samtidigt er der nu et hektisk cafe- og restaurationsliv ved og omkring broen. Broen vil derfor fortsat være et vigtigt element i Vejle bys fremtidige historie.

Kilder:

Bl.a. Vejle historie. Bind 1 - 5 udgivet af Vejle Kommune.

Figur 4. Den færdigrenoverede Sønderbro i september 2014. Foto: Vejle Kommune og Arne Mølgaard.